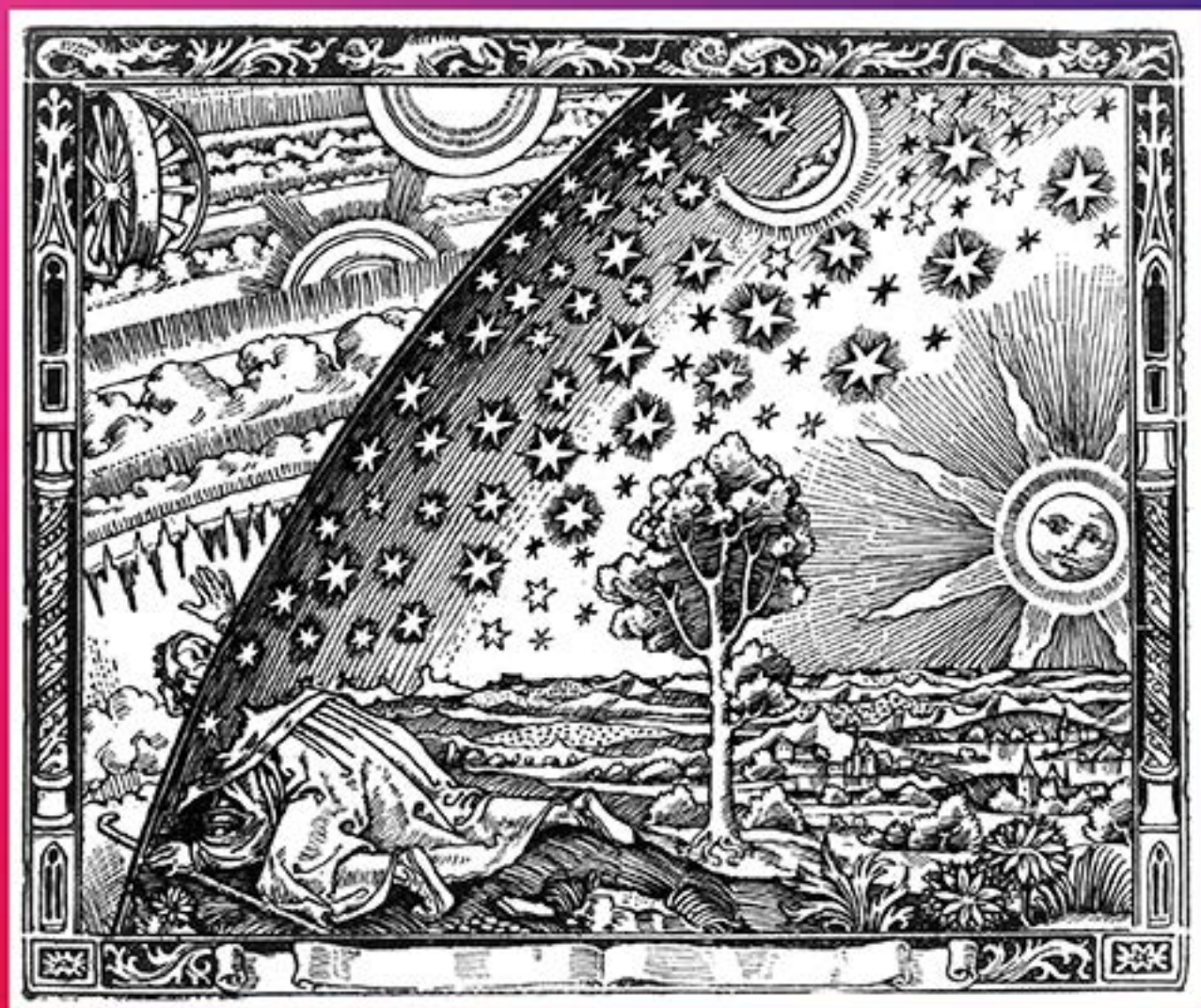

Kertész Viktor

A végtelen megszelídítése

Kísérlet a felfoghatatlan megragadására

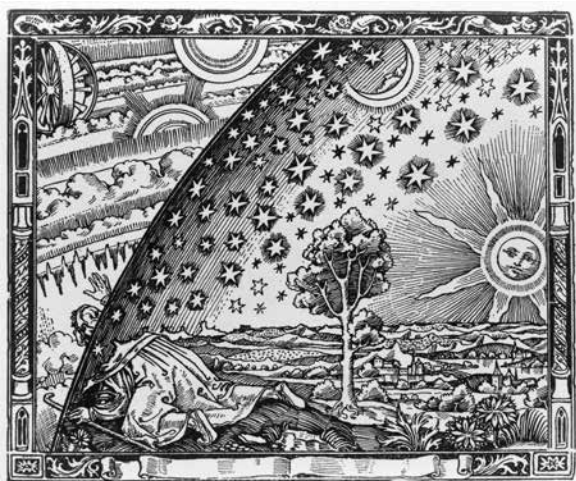
KERTÉSZ VIKTOR
A VÉGTELEN MEGSZELÍDÍTÉSE

Dr. Kertész Viktor okleveles villamosmérnök és matematikus, a Magyar Tudományos Akadémia doktora. Egyetemi professzorként több évtizeden keresztül oktatott matematikát a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen, és ezzel párhuzamosan műszaki és informatikai munkát végzett Hollandiában a világhírű KEMA Nagyteljesítményű Laboratóriumában. Itt készült szoftverjeit szerte a világban használták, és használják jelenleg is. Több tucat publikációja jelent meg kiemelkedő magyar és nemzetközi szakfolyóiratokban, amelyekre sok szakkönyvben, szakmunkában is hivatkoznak. E publikációk némelyikére díjat is kapott: a MEE (Magyar Elektrotechnikai Egyesület) több nívódíját és Zipernowsky-díját, valamint az angliai IEE (The Institute of Electrical Engineers) The Science, Education and Technology Division Premium nevű díját Londonban. Több tanulmányt írt, továbbá egy egyetemi tankönyvet, egy egyetemi példatárat, és az utóbbi három évben három ismeretterjesztő könyvet, *Kiszámítható? Véletlen? Káosz?, Egyszerű? Bonyolult? és Síkba zárt tér* címmel. Neves nemzetközi szakmai szervezetekben tevékenykedett, számos előadást tartott nemzetközi tudományos konferenciákon szerte a világban. Sokirányú műszaki, matematikai és informatikai munkásságában egyaránt jellemző az olthatatlan kutatási szenvedély.

KERTÉSZ VIKTOR

A VÉGTELEN MEGSZELÍDÍTÉSE

KÍSÉRLET A FELFOGHATATLAN MEGRAGADÁSÁRA

ad ✖ LIBRUM

BUDAPEST, 2026

ISBN 978-615-6439-73-4

© Kertész Viktor, 2026

Minden jog fenntartva.

Jelen könyvet, illetve annak részeit a kiadó előzetes írásos engedélye nélkül tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus vagy más módon – közölni.

© Ad Librum Kft.

info@adlibrum.hu

www.adlibrum.hu

facebook.com/adlibrum

Az Ad Librum Kft. tagja a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének (MKKE) és a Magyar Könyvkiadók Érdekvédelmi Szövetségének (MKÉSZ).

Felelős kiadó: Dr. Soós Gábor

Főszerkesztő: Jacsmenik Erika

Felelős szerkesztő: Szökőcsné Beregszászi Ágnes

Tördelés: eClassic

Nyomda: Kapitális Kft.

TARTALOM

1 Bevezető	9
2 A végtelen és a nyelv	11
A végtelen tér	11
A végtelen idő	12
Végtelen az érzelmekben	13
3 A végtelen jelölése	15
Ankh	15
Uroborosz	15
Lemniszkáta	15
Möbius-szalag	18
4 A végtelen a művészetekben	19
A végtelen a képzőművészetben	19
A végtelen az építészetben	26
A végtelen az iparművészetben	27
A mise en abyme és a Droste-effektus	27
A végtelen az irodalomban	31
5 Az evolúció és a végtelen	35
6 A végtelen a mítoszokban és a hitben	39
Aeternitas	39
Főnix	40
Tűzmadár	41
A halál utáni örök élet	42
7 A végtelen a filozófiában	45
Ókori Egyiptom	45
Ókori görög filozófia	47
A görögöktől a reneszánszig	56
A reneszánsztól 1874-ig	59
1874 után	65

8 A végtelen a matematikában	67
A végtelen kényszere	67
Végtelen tizedes törtek	68
A körlap területe	70
A görbe érintője	71
Akhilleusz és a teknős	73
Vég nélküli felszabdálás	75
A konvergencia sebessége	77
A lineáris perspektíva	78
9 A végtelen a fizikában	81
Perpetuum mobile	81
Filozófiai kíváncsiságunk	83
Végtelen a matematikai modellekben	83
Szingularitás = hibáüzenet	84
A matematikai modell közelítése	85
Fizikusok véleménye 1	87
Fizikusok véleménye 2	89
Az idő végtelen oszthatósága	91
Mi az utolsó szó?	92
10 A modern halmazelméleti végtelen	93
Bevezető gondolatok	93
Jelölések, fogalmak	95
A fél ugyanannyi, mint az egész?	100
A sokkal több mégsem több?	102
Végtelen és még annál is több?	104
A számegyenes csodái	108
Hány pont van a síkon, és hány a térben?	116
Van-e legnagyobb végtelen?	118
Irodalom	121
A képek forrásai	126

„Egy homokszemben lásd meg a világot,
egy vadvirágban a fénylő eget,
egy órában az örökkévalóságot,
s tartsd a tenyeredben a végtelent!”

William Blake

„Uraim, ez biztos igaz, teljesen ellentmondásos; nem értjük, és nem tudjuk,
mit jelent. De bebizonyítottuk, és ezért tudjuk, hogy ez az igazság.”

Benjamin Peirce

„Találónan mondhatjuk itt, hogy újra és tovább, mert kutató buzgalmunkkal a kikutathatatlan incselkedő játékot űz: látszatmegállókat és úticélokot kínál, melyek mögött, amint elértük őket, újabb múltszakaszok tárulnak föl, ahogy a partjáró bolygása sem ér soha véget, mert minden egyes megmászott agyagos fövénykulissza mögött új távolságok csábítanak új hegyfokok felé.”

Thomas Mann

„E makacs végtelenek megszelídítése valószínűleg sokkal több erőfeszítést igényelt, mint amennyit maguknak az elméleteknek a megalkotására fordítottak.”

Paul Dirac

1 BEVEZETŐ

Kedves Olvasó!

Egy utazásra invitállok a végtelen csodálatos birodalmába!

Megnézzük, hogyan fejezi ki a végtelent a nyelv, hogyan jelölték és jelöljük ma a végtelent, hogyan tükrözik a művészetek a végtelent, hogyan alakult ki a végtelen képzelet az evolúció során, hogyan fordul elő a végtelen a mítoszokban és a vallásokban, mit mond a filozófia a végtelenről, hogyan türemkedik be a végtelen a matematikába és a fizikába. Végül eljutunk a mai matematikai végtelenhez. Igyekszünk bepillantani ebbe a birodalomba úgy, hogy minél kevesebb matematikát használjunk, és ehelyett arra koncentráljunk, hogy észrevegyük, az új képződmények, tulajdonságok miképpen lépik túl a mindennapi józan gondolkodásunkat, elemi tapasztalatainkat.

Lehet-e kimerítően írni a végtelenről végesen? Nem hinném. Ami kimaradt, és felmerül az olvasóban, az legyen egy újabb, izgalmas, megfejtendő terület!

2 A VÉGTELEN ÉS A NYELV

A végtelen tér

Milyen különös szó a végtelen! Valami, aminek nincs vége, nem véges, nem lehatárolt, nem behatárolt, sehol nem ér véget. Ezt a fogalmat a nyelv tehát tagadással, negatív módon fejezi ki. A szinonimái is ilyenek: határtalan, korlátlan. Azt fogalmazza meg, mi az, ami nem. Van-e pozitív szinonima a végtelenre, a végtelen térre? Ami nem arról beszél, hogy mi *nem*, hanem arról, hogy mi *igen*? Ilyet nem sikerült találni. Ez talán csak a mi magyar nyelvünk sajátossága? Megdöbbenő, hogy nem!

Az indoeurópai nyelvek a latin *infinitus* mintájára alkotják a szót. Az *infinitus* jelentése: nem határolt. Az *in* fosztóképző, és a *finitus* jelentése: körülhatárolt (*finis* = vég, határ). Angol: *infinite*, francia: *infini*, spanyol: *infinito*, olasz: *infinito*, német: *unendlich* (nem véges), orosz: *бесконечный* (*beszkanyécsnij*, vég nélküli).

A finnugor nyelvek sem kivételek. Magyarul: *végtelen* (vég + telen fosztóképző), finn: *ääretön* (széltelen, *äär(i)* = perem, szél, -tön fosztóképző), észt *lõputu* = vég nélküli (*lõpp* = vég).

A mandarin kínai 无限 (*wúxiàn*) szót a wú (nincs, hiányzik), és a xiàn (határ, korlát) szavak összetétele alkotja.

Japánul a 無 (mu-) prefix (nincs, hiányzik) és a 限 (gen határ, korlát alapjelentéssel) összetételével képződik a 無限 (*mugen*, végtelen) szó.

A szanszkrit *ananta* szó szerint végtelent jelent: a(n) fosztóképző, és *anta* jelentése: vég.

Az afroázsiai nyelvekben is tagadással fejezik ki ezt a fogalmat. A héber *אין סוף* (*ein sof*) és az arab *لا نهاية* (*lā nihāya*) jelentése egyaránt: nincs vég.

Menjünk vissza az időben! Az ógörög *ἄπειρον* (*ápeiron*) szót ugyan csak a fosztóképző (*ἄ-*, *á-*) és a *πέρας* (*peras*, vég, határ, korlát) szó alkotja.